

I en af Auschwitz' barakker mødes man af hundredevis af udtryksløse portrætter. Senere ophørte man med den form for registrering, - folk blev gasset direkte efter ankomsten.

Indgangsporten til Auschwitz med den temmelig misvisende inskription: »Arbeit macht frei«. Der var ingen frihed i udsigt, uanset hvor meget man knoklede.

Interiør fra en af barakkerne i Birkenau. Her i de 3-etagers »køjesenge« lå folk stuvet sammen med op mod 1000 mennesker i hver enkelt barak.

»Den der ikke kender historien

Et besøg i kz-lejren Auschwitz deler vandene. Er det obligatorisk og skylder man ofrene for fortrædelighederne, at besøge stedet, eller mener man ikke, at man har psyken til det. Bliver feriestemningen for påvirket, og passer det overhovedet ind i en familieferie. Den 27. januar er det 76 år siden, at russiske tropper befriede lejren

TEKST OG FOTO: HENRIK KØHLER
redaktion@midtjyllandssavis.dk

For ni år siden besøgte vi Krakow og Auschwitz for første gang. Børnene var 4, 10 og 13 år, så vi efterlod dem i bilen, medens vi forældre småløb rundt i straffelejren på fem kvarter.

Auschwitz 2 (Birkenau) oplevede vi sammen. Her er der nemlig ingen detaljerede beskrivelser af begivenhederne, medmindre man opsøger det, mest jernbanespor og itusprængte krematorier. Nu har børnene selv ønsket et gensyn med stedet, så det er faktisk grunden til at vi er i Krakow for anden gang.

Et par hundrede meter før vi er fremme ved kz-lejren, står en entusiastisk ung mand midt på vejen og forsøger at gejlde os ind på en privat p-plads. Den hopper vi ikke på, - han er lidt for ivrig til at være officielt ansat. Så igennem et check, med gennemlysning som i en lufthavn. Her, på et lille skilt møder jeg citatet, som jeg har lånt til artiklens overskrift.

Vores kvindelige guide med mikrofon og visir er på pletten 10:30. Vores lille gruppe er på godt 15 personer. Lidt efter går vi under porten med den kendte inskription: »Arbeit macht frei«.

Lige her, på højre hånd, stod lejrorkesteret ved forskellige lejligheder og spillede. Det var manges livline at være med i det orkester.

De murede barakker var egentlig polske kasernebygninger, som tyskerne overtog. I den første, vi kommer indenfor i, lå folk som sild i en tønne på et tyndt lag halm på

gulvet. I en anden ser man bjerge af kufferter, hvor ejerne møjsommeligt har påmalet familiens navn og adresse med store hvide blokbogstaver. Der er bunker af emaljegylder, - potter og kaffekander, som man har slæbt med sig på det, der var den sidste rejse. Bag en glasvæg spottes tomme Cyklon B gaspatroner, der har mange uskyldiges liv på samvittigheden. Ben- og armproteser årgang 1940 ses bag et andet vindue, samt titusinder af sko i den samme brunlige farve. Brillen, der ligger sammenflicket i en uoverskuelig stor bunke. Og afklippet hår, hvor man kan spotte en del fletninger.

En særlig stærk oplevelse

Den sidste afdeling med folks hår, er en stærk oplevelse. Her føler man sig virkelig tæt på de personer det handler om. Før myrderiet blev sat helt op i stor skala og flyttet til Birkenau to kilometer herfra, registrerede man folk her.

AUSCHWITZ-BIRKENAU

Auschwitz I blev anlagt i 1940 i den sydvestlige del af det tysk besatte Polen, ca. 60 km vest for Krakow. Auschwitz II – Birkenau blev indrettet i 1942 på et fladt, sumpet område ca. to km fra hovedlejren.

Areal: ca. 40 km². Indsatte: 135.000 var det højeste antal fanger på én gang. Ofre: ca. 1,1 million. Heraf ca. 90 procent jøder (ca. 960.000 døde). De næststørste offergrupper var polakker og romaer.

Mange af disse sort/hvide billeder hænger i en af bygningerne. Her står du ansigt til ansigt med portrætter af mænd og kvinder i stribede fangedragter, som har det tilfælles, at de er blege, magre og har et tomt og udtryksløst blik. Blandt de mange hundreder, leder man forgæves efter et enkelt, hvor der er antydningen af livsgnist i udtrykket. Det er ved at betragte disse mennesker, at historien for alvor bliver levendegjort.

Et kendt oprør

Vi præsenteres for en række fotografier fra lejren, som blev fundet af en indsat i en kz-lejr langt herfra. De stammer fra et album med billeder taget af en tysk officer, som blandt andet viser lange togstammer af kreaturvogne, der netop er ankommet til Birkenau. Hundredevis af mennesker står og afventer deres skæbne, medens nogle få håndfulde bevæbnede SS-vagter med hunde råber ordrer. Ifølge en indsat, der overlevede, fik man straks at vide, at man ikke var ankommet til et sanatorium og at den eneste vej ud herfra, var gennem skorstenen. Birkenau havde i perioder op til 100.000 indsatte.

Vi kommer til at tale om hvor let man, ved en koordineret indsats, kunne have overmandet vagterne og have taget deres våben. Faktisk fandt der et kendt oprør sted den 7. oktober 1944.

Kvindelige fanger, der arbejdede på en våbenfabrik, havde gennem længere tid smuglet krudt ud under neglene til fremstilling af bomber og håndgranater. Samtidig skete der det, at »Sonderkommando« (tvangsarbejdere), der arbejdede i krematoriet, fik nys om at de skulle »forflyttes«,

er dømt til at gentage den«

det vil sige gasses, da der ankom færre jøder. Ved en koordineret indsats fik man sprængt et af krematorierne, dræbt tre SS-folk og såret adskillige, men alle endte med, at blive dræbt og efterfølgende blev 451 henrettet af nazisterne!

Tilbage i Auschwitz hvor vi er, oplever vi også den gård hvor man foretog vilkårlige henrettelser for ubetydelige forseelser, »dødsmuren«.

De hyppige vagttårne og dobbelte pigtrådshegn minder en om, at det har været tæt på umuligt at slippe herfra i live. Vores datter går lidt og græder for sig selv. Man bliver påvirket af det her, - ellers har man et hjerte af sten. Rundvisningen slutter med at man går ned i gaskammeret ad den oprindelige vej. Lokalet er mørkt og goldt. Ind ad en åben dør til højre og vi er i krematoriet med de velbevarede ovne.

Kan man tillade sig at fotografere her?, tænker jeg. Hvorfor egentlig ikke, svarer jeg mig selv. Det gavner vel ingen god sag, at undlade at gøre det. Der tages foreløbigt afsked med guiden, som instruerer os i, at tage den gule shuttlebus til Birkenau lige om lidt.

Hun møder os derude. I en lille allé er der opstillet en række skabe, der hver indeholder en personlig historie fra mennesker der på mirakuløs vis slap levende herfra og med oplysninger om hvor mange børn, børnebørn og oldebørn de har.

Ubehageligt velkendt

Indgangspartiet i Birkenau - også betegnet som Auschwitz 2 - forekommer ubehageligt velkendt. Man har set det et hav af gange før, og det er vel nærmest blevet symbol på kz-lejrene.

Vi går ind under vagtbygningen, under den velkendte buede port og følger jernbanesporene ned gennem området. Birkenau er anlagt alene med det ene formål effektivt, at udrydde så mange mennesker som muligt, - op mod 9000 pr. dag.

Langt den overvejende del af de nyankomne, blev gelej-

det direkte ned i gaskamrene. På vores venstre hånd ligger murede barakker i tætte snorlige rækker.

De er hastigt opført og mange har støtte af stilladser ved gavlene. Resterne af træbarakkerne dækker langt det meste af det gigantiske åbne område, som vi har på højre hånd. Det eneste, der er tilbage af de mange hundrede aflange skure, er de murede skorstene fra de to små ovne, der stod placeret i hver ende.

Ikke langt fra en ensom gods-jernbanevogn, standser guiden og fortæller, at mange tilsyneladende havde et kendskab til, at de som blev sendt direkte ned i bunden af området, gik direkte i døden, men kunne man komme gennem porten i hegnet til højre, var der håb.

Imidlertid var der også krematorier nederst i det område! Bedømmelsen af hvem der var arbejdsdygtige og hvem der skulle gasses på stedet, var helt tilfældig og blev foretaget på et øjeblik af en officer. Når man går her bag pigtråden og mellem de hundredevis af skorstensruiner, er det med en blandet følelse af ærbødighed, tristhed og uvirkelighed.

Vi er fremme ved krematorierne for enden af jernbanesporet.

Nazisterne forsøgte at slette sporene, ved at sprænge de underjordiske bygninger i luften, så det tilbageblevne er noget ruineret at se på.

I en lille udgravet sø smed man asken og i et vist omfang kastede fangerne, der arbejdede her, også noget af det guld i søen, som de var blevet pålagt at fjerne fra ligenes tænder. Blot for at tyskerne ikke skulle få det. Der er opsat mindeplader for de mange nationaliteter der har mistet livet her, - herunder en på norsk! På tilbageturen går vi indenfor i en af de murede barakker.

Otte i en to-mandskøje

Den type bygning var egentlig beregnet til 52 heste, men her overnattede op mod 1000 fanger. Her er køjesenge i tre etager. Hver måler godt to meter på hver led og havde

passet til 2-3 personer, men her sov op til 8! Mange havde kronisk diarré og lå derfor i nederste køje, - direkte på stengulvet. I bygningens ende finder man sanitærrummet. Toiletter var i en bygning for sig. Det har forslået som en skrædder i helvede.

Barakken er helt uisolaret og hastigt opført, så man har måttet udskifte dele af den, for at bevare den for eftertiden.

Undervejs gik tyskerne over til at bygge af træ, da det var hurtigere og billigere. Disse blev brændt af, da tyskerne i hast forlod stedet i januar 1945. Nogle få er dog genopført.

Falder på et tørt sted

Foran lejren tager vi afsked med vores guide. Hun føler trang til at sige, at man benævner stedet Muzeum Auschwitz, men hun betragter det som en kirkegård, for asken fra de mange ulykkelige mennesker er, overalt hvor vi træder. Det er faktisk også den følelse man bærer rundt på.

Om aftenen diskuterer vi i familien dagens oplevelser, - også set i et større perspektiv: Hvordan kunne det gå til, at en psykopatisk mand kunne få sat i system, at man førte millioner af uskyldige mennesker i døden, uden at nogen sagde fra og uden, at det blev stoppet? Hvorfor bombede de allierede ikke lejren, jernbanen og gaskamrene, som talsmænd for de indsatte opfordrede dem til? Så er der de mange fortællinger om folk, der ved en utrolig tilfældighed, har reddet livet. Disse beretninger er små lyspunkter, der falder på et tørt sted, i et historisk sort kapitel for menneskeheden.

Det lyder måske lidt bizart, men vi har set frem til at (gen)opleve Auschwitz og har ikke fortrudt, selv om det er en voldsom oplevelse, der efterlader en lidt trist til mode. Man føler sig ikke rigtig som turist på det sted, men snarere som besøgende på en uendelig stor kirkegård. Måske havde guiden ret i den betragtning!